

THE PROTECTION OR LOOSING OF URBAN AESTHETIC VALUES BY MUNICIPALITIES DURING URBANIZATION: AN AESTHETIC COMPARISON BY THE VIEW OF CITIZENS

Kentleşme Sürecinde Kent Estetiğinin Belediyelerce Korunması veya Yitirilmesi: Kentlinin Bakışı Üzerinden Bir Estetik Karşılaştırması

Onur Kemal YILMAZ⁴¹

Özet

İnsanlık kentleşmeye başlamasıyla birlikte yapılara yansıttığı sanatsal yanıyla kent estetiğini de meydana getirmiştir. Dolayısıyla her medeniyetin benimsediği kentleşme anlayışı beraberinde kendine özgü kentsel estetik değerleri de getirmektedir. Bununla birlikte kentleşme sürecinde kentsel estetik değerler sürdürülebilme, değiştirilebilme veya yitirilebilmektedir. Günümüzde bu durumun belirleyici aktörleri olarak belediyeler ön plana çıkmaktadır. Konuyla ilgili olarak bu çalışmada, Altınoluk'ta mevcut olan tarihi ve modern mimari kentlinin bakışıyla kent estetiği bağlamında karşılaştırılmıştır. Altınoluk'un araştırma kapsamında seçilme gerekçesi; Altınoluk mimarisinde tarihi ve modern yapılaşmanın bir arada mevcut olmasındandır. Böylece Altınoluk yapılı çevresinde mevcut olan tarihi ve modern mimarinin insanlarda yarattıkları estetik imge farklılıkları öğrenilmeye çalışılmıştır. Ayrıca söz konusu karşılaştırma ile kentleşme sürecinde tarihsel kentsel estetik değerlerin korunması veya yitirilmesi üzerine somut bir çıkarım yapılması da hedeflenmiştir. Karşılaştırma, anket tekniği kullanılarak Altınoluk kentinde ikamet eden insanların görüşlerine başvurularak yapılmıştır. Bunun sebebi kent estetiğinin insanlarda bir imge yaratarak varlık kazanmasındandır. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre Altınoluk modern mimarisi kendi açısından birçok yönde estetik görülmesine rağmen, estetik açıdan tarihi mimarinin gerisinde kalmaktadır. Konuyla ilgili olarak şu şekilde bir temel tespit yapılabilmektedir; modern mimarinin tarihi estetik değerlere bağlı kalınarak imar edilmesi, kentleşme açısından dikkate alınması gereken önemli unsurlardan birisidir. Aksi halde kentler modernleşirken, insanlardan "uzaklaşabilmektedirler".

Anahtar Kelimeler: Kent Estetiği, Kentleşme, Kent Politikası, Belediyeler, Yapılı Çevre

Abstract

In this study, it is tried to compare the historical and modern architecture in Altınoluk in the context of urban aesthetics. The selection reason of Altınoluk is; the historical and modern architecture in Altınoluk built environment are present together. Thus, it was tried to learn the aesthetic image differences created by the historical and modern architecture that existed in Altınoluk. In addition, it is aimed to make a concrete inference on the conservation or loss of historical urban aesthetic values in the process of urbanization. This comparison was made by referring to the opinions of people living in Altınoluk. The reason for this is that the city gets its aesthetic values by the people who live there. The survey technique was used to find out the opinions of the people of Altınoluk. According to the results of the survey, Altınoluk modern architecture has aesthetic values in terms of its own, but lags behind the historical architecture. A basic determination can be made as follows; the building of modern architecture by adhering to historical aesthetic values is one of the important elements to be taken into consideration in during urbanisation. Otherwise, while cities are modernizing, they can "move away" from people.

Keywords: Urban Aesthetics, Urbanisation, Urban Policy, Municipalities, Built Environment

⁴¹ Dr., Marmara University, Social Sciences Institute, Göztepe Campus, Kadıköy, 34722, İstanbul, Turkey., yilmazonurkemal@gmail.com

GİRİŞ

Keleş'in belirttiğine göre kentleşme; toplumsal, kültürel ve ekonomik boyutları da kapsayacak şekilde kentlerin sayılarının artması ve ölçeklerinin büyümesidir (Keleş, 1995: 1). Erinç'in belirttiğine göre de kent estetiği olgusu kentleşmenin algılanmasında ilk basamağı oluşturmaktadır (Erinç, 1997: 58). Bu iki yaklaşıma göre kentleşme ve kent estetiği kavramları insanın imar ettiği yerleşim yerlerinde birbirini tamamlayan iki unsurdur. İnsan tarafından doğaya edilen müdahale ile ortaya çıkan, gelişen ve değişen kentler kendi estetik değerlerini sergilemektedirler. Bu estetik değerler üzerinden de insanlar kentleri algılamakta ve benimsemektedirler.

Estetik en temelinde "güzellik duygusuna" uygun olandır (Türk Dil Kurumu, 2019). Dolayısıyla insan için güzel olan kent imgesi aynı zamanda estetik kabul edilmektedir. Fakat bu "güzellik" anlayışından doğan kent estetiği göreceli bir kavramdır. Yapılar bazı kişiler için estetik olabilirken, diğerleri için olmayabilir. Bir kentin estetik olarak nitelendirilmesi için; insan tarafından oluşturulan yapıların doğal çevre ile uyum sağlaması, bu yapıların kendi içerisinde bir bütünlük arz etmesi ve yine bu yapıların insanın sanatsal yönünü açığa çıkartması gerekmektedir. Burada kentin estetik değer taşıyıp taşımadığını belirten estetik yargı, bir maddeye estetik değer atfeden pozitif veya negatif bir yargılamadır. Estetik değer sergilediği düşünülen bir ögenin estetik özelliği ise, estetik değeri olan herhangi bir özelliğidir (Budd, 2008: 18). Bu kapsamda kent estetiği sadece "güzel" veya "güzel değil" şeklinde dar tanıma sıkıştırılmayacak bir olgudur. Kent içerisinde her unsurun bir estetik değeri bulunmaktadır. Fakat bu estetik değer bütüne yayılırsa kentsel estetik ortaya çıkmaktadır. Tarihi bir yapı kendi başına çok estetik olabilirken, modern yapıların arasında son derece uyumsuz kalabilir. Bunun sonucunda da kentsel bütünlük açısından estetik olmayan bir durum ortaya çıkabilir (Akyüz, 2016: 177).

En temelinde insanlık nerede yaşadığına, orada kendisine göre bir estetik değer ortaya koymuştur. Bu bağlamda her medeniyet kendi estetik değerlerine göre şehirlerini şekillendirmiştir. Mısır uygarlığının alışılmış boyutları aşan dini ve anıtsal yapıları (piramitler) kendi uygarlıklarının sembolleri olmuştur. Yunan uygarlığının simetri, geometri ve oran gibi kavramlarla şekillendirdiği kentleri; mozaik süslemelerle birleşerek iç mekânları da şekillendirmiş ve böylece kimlikli şehirlerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Meydanlar, bulvarlar ve geniş caddeler; askeri ve siyasi gücün Roma kentlerindeki estetik yansımalarıdır. Ortaçağda özellikle Avrupa medeniyetinin güvenlik koşulları gözeterek inşa ettiği yüksek duvarlar ve bu duvarlara uyumlu yapılar da kendi estetik değerlerini belirlemişlerdir. Sanatın daha çok değer kazandığı ve insan yaşamının vazgeçilmez bir parçası haline geldiği Rönesans döneminde heykellerin, suyun ve bahçelerin kentlere eklenmesiyle sanatsal kentler gelişim göstermiştir (Aksu, 2010: 50-53).

Tüm bu dönemlerle birlikte günümüzde sermaye, kamu idaresi ve halkın arasında kentler kendi estetik değerlerini ortaya koyarak gelişmeye devam etmektedirler. Bütün bu evreler göstermektedir ki; kent içerisinde estetiği arayan insanlar başta dini ve anıtsal yapılar olmak üzere, kamu binalarında, konutlarda, caddelerde ve kentin diğer öğelerinde bu estetik kaygı insanlığın var oluşundan beri taşımışlardır. Dolayısıyla bu uygulamalara bakarak, kent estetiğinin bir teknik-bilimsel çalışma alanı olduğunu ve aynı zamanda insanın içinde yaşadığı mekânlarda ihtiyaç duyduğu bir kavram olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca günümüzde tarihi mekânların en çok ziyaretçi ve turist çeken yerler olduğu göz önüne alınırsa, estetik değerlerin evrensel ve yüzyıllara meydan okuyan bir kazanım olduğu da söylenebilir.

Kentsel estetik, tarihsel süreçte kendi yapılarını inşa eden insanların kendi özgür tercihlerine göre aşağıdan yukarı yönlü meydana gelmişken, günümüzde örgütlenen kamu idare sistemiyle birlikte yukarıdan aşağı yönlü bir anlayışla meydana getirilmektedir. Burada kamu idarecilerinin belirledikleri standartlar kentsel estetiğe yön vermektedir. Konuyla ilgili olarak günümüzde kentlerin yönetilmesinde yerel yönetimler ana aktörler olarak işlev görmektedirler. Dünya genelinde büyük oranda geçerli olan bu durum Türkiye ölçeğinde de geçerlidir. Böylece kent içerisinde insanların kendi ihtiyaç ve taleplerine göre gelişigüzel yapı imar etmelerinin önüne geçilmesi ve bir düzen kurulması mümkün olmaktadır. Kent estetiğiyle ilgili olarak Türkiye ölçeğinde belediyeler birçok yetkiye ve imkâna sahiptirler. Parselasyon yapma, imar standartları belirleme, imar planlarını onaylama ve tüm bunlara ek olarak; yapılar arasında uyum sağlamak ve güzel bir görünüm elde etmek için yapıların dış cephe kaplama malzemelerini, renklerini ve şekillerini belirleme yetkilerine sahiptirler (İmar Kanunu, 2019). Belediyelerin görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda belediyelerin görevlerini düzenleyen 14. Madde ile belediyelere verilen ilk görev "imar" sorumluluğudur (Belediye Kanunu, 2019). Bunun yanında norm kadrolarına göre büyükşehir belediyeleri kendi bünyelerinde "kent estetiği daire başkanlığı" oluşturabilmektedirler (Belediye ve Bağlı, 2019). Ayrıca, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'ne göre tüm belediyelerde "mimari estetik komisyonları" kurulmaktadır (Planlı Alanlar, 2019). Estetik konusuna ilave olarak, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilen belediyelerde, kültür varlıkları ile ilgili işlem yapılması için koruma, uygulama ve denetim büroları kurulabilmektedir. Böylece tarihi estetik değerlerin belediyeler eliyle korunması ve geliştirilmesi sağlanabilmektedir (Kültür ve Tabiat, 2019). Dolayısıyla her ne kadar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Toplu Konut İdaresi (TOKİ) ve Kültür Varlıklarını Koruma Kurulları gibi bakanlıklar ve kurumlar üzerinden merkezi yönetimin kentlere müdahale etme imkânı olsa da Türkiye ölçeğinde kent estetiğinin korunması, geliştirilmesi veya yitirilmesi öncelikli olarak belediyelerin sorumluluğunda ve tercihindedir.

Kent estetiğiyle ilgili olarak yerli ve yabancı literatürde çalışmalar yapıldığı görülmektedir. [Rezafar ve Türk \(2018\)](#) çalışmalarında, mimari estetiğin sadece yapıların fiziksel özellikleri ile ilgili olduğunu, kent estetiğinin ise kentsel ölçekte daha geniş değerlerle ortaya çıktığını söylemektedirler. [Lehtinen \(2019\)](#) çalışmasında, kentsel estetiğin çevresel estetikten geldiğini, ayrıca köklerinin mimari teoride olduğunu dile getirmektedir. Konuyla ilgili olarak [Ghomeshi ve Jusan \(2013\)](#) çalışmalarında, çevresel estetiğin duyarımıza nasıl zevk verebileceğine odaklandığını belirtmektedirler. [Can \(2012\)](#) çalışmasında, İstanbul İstiklal Caddesi ile Viyana Kartner Caddesi'ni tarihsel, coğrafik, mimari, mekânsal düzenleme, kültürel yapı, işlevsellik bakımından karşılaştırmıştır ve coğrafi – kültürel yapının kentsel mimariyi şekillendirdiğini belirtmiştir. [Akyüz \(2016\)](#), İstanbul ve Edinburgh şehirlerini yerinde gözlemleyerek estetik yönden karşılaştırdığı çalışmasında, kentsel estetiğin planlı şehirlerde ortaya çıkabileceğini, kentsel estetik sergileyen şehirlerin aynı zamanda planlı şehirler olduğunu belirtmiştir. [Çubuk \(2003\)](#) çalışmasında, kent estetiğinin kentte var edilmesinin akılcı arazi kullanımıyla olabileceğini, gelişigüzel ortaya çıkamayacağını dile getirmiştir. [Çelik ve Açıksoz \(2008\)](#), Bartın'ın tarihi kent kısmıyla ilgili yaptıkları çalışmalarında, geleneksel (tarihi) dokunun korunmasının ve sürdürülmesinin kent estetiğinde belirleyici olduğuna dikkat çekmişlerdir. [Tekel ve Aslan \(2016\)](#), kent estetiği karşılaştırması yaptıkları çalışmalarında, toplum tarafından estetik görülen nesnelerin toplumsal belleğin oluşumuna katkı yaptıklarını dile getirmektedirler. [Martinidis \(2011\)](#) çalışmasında, kent estetiğinin ulusal kimliği yansıtmada ve onu şekillendirmede önemli bir rol üstlendiğini belirtmiştir. [Berleant \(1986\)](#) çalışmasında, kentin tarihi fiziksel ve sosyal bileşenlerinin kentin gelecekteki estetik yapısı için ipuçları olduklarını söylemektedir. [Sternberg \(1991\)](#) çalışmasında, içinde bulunulan zamanın ve ihtiyaçların kent estetiğini şekillendiren iki önemli etken olduğunu açıklamıştır. [Mattila \(2002\)](#) çalışmasında, kentsel estetiğin yöneticiler tarafından belirlendiğini, dolayısıyla bu durumun sadece politik bir bakış açısıyla konuya yaklaşan kent yöneticilerine bırakılmaması ve ortak karar almayla gerçekleştirilmesi gerektiğini dile getirmektedir.

Genel anlamda kent estetiğini ortaya koyan iki temel fiziksel boyut bulunmaktadır. İlki jeoloji ve topoğrafya özelliklerinden teşekkül eden doğal çevre; iklim, bitki örtüsü, su öğeleri, dağlar, yükseltiler, ovalar ve açılardır. İkincisi ise insan eliyle inşa edilen yapay çevreyi oluşturan ve yapılarda kullanılan oran, simetri, renk, materyal, şekil, doku, yol, kaldırım, meydan, bahçe, park, kent mobilyaları, heykeller ve benzerleridir ([Erşen, 2014: 2](#)). Dolayısıyla kent estetiğinden söz edilmesi için, bu iki çevrenin birbiri ile uyum içerisinde olması gerekmektedir. Bir başka deyişle doğal ve yapay çevre arasındaki uyum ne kadar çoksa, kentsel estetiğin oranı da o kadar yüksek olmaktadır. Bu kapsamda tarihi yapıların insanlara daha estetik gelmesinin en önemli sebeplerinden birisi de budur. Eski yapılarda günümüzdeki teknolojiye bağlı makine gücü kullanılmadığından, insan gücü ile olabildiğince doğa şartlarına uygun ve doğa ile uyumlu yapıların üretimi gerçekleştirilmiştir. Günümüzdeki yapılar ise olabildiğince doğaya meydan okuduklarından, estetik kaygıları geri planda kalabilmektedir. Ayrıca eski ve yeni yapıların estetik değerlerindeki farklılığın temelinde, bu yapıları imar edenlerin taşıdıkları amaçlar yatmaktadır. Geleneksel kentsel tasarım yöntemlerinin estetik hedefleri var olmuştu ve üzerinde yaşayanlara keyif verecek bir kent dokusu üretmeyi hedeflemişlerdi ([Porteous, 1996: 217](#)). Daha net bir ifadeyle, üretilen yapıların orada yaşayanlarca benimsenmesi ana hedeflerdendi. Fakat günümüzdeki yapılar ise estetik kaygılardan daha çok, işlevsel kullanımları ile ön plana çıkmaktadırlar. Günümüzde bir yapı, kullanıcıya ne kadar çok imkân, kolaylık ve konfor sağlıyorsa o oranda benimsenmektedir. Dolayısıyla günümüzde modern bir yapının doğal çevreyle, diğer yapılarla ve bulunduğu yerin kültürel değerleriyle bir uyum göstermesi kendisinden öncelikli olarak beklenmemektedir. Ayrıca günümüzde kamusal alanlar ekonomik amaçlarla kullanıldığından, estetik kaygıların daha fazla geriye atıldığı da görülmektedir ([Scheidegger, 2013: 67](#)).

Bütün bu estetik yaklaşımların değerlendirilmesi de önemli bir konuyu oluşturmaktadır. Kent estetiğinde kenti oluşturan mekânların biçimsel (fiziksel) ve sembolik (imgesel) olmak üzere iki değeri bulunmaktadır. Biçimsel öğeler; şekil, oran, ölçek, karmaşa, renk, ışıklandırma, gölgelendirme, düzen, hiyerarşi, mekânlar arası etkileşim, aykırılık ve yenilik bileşenlerinden oluşmaktadır. Sembolik (imgesel) estetik ise insanların kendi tecrübelerine ve bakış açılarına göre yapılara yükledikleri anlamlara bağlıdır. Bu kapsamda bireyler arasında estetik değerlendirmesinde farklılıklar olabilmektedir ([Nasar, 1994: 382-394](#)). Dolayısıyla bir tapınak da hapishane de kendisine göre estetik değer taşımaktadır, fakat bunların insanda uyandırdığı imgeler farklıdır.

İnsanlar kentlerini üretmeye başladıkları ilk andan itibaren kendi estetik değerlerini yapılarına ve kentlerine yansıtmaktadırlar. Bunun yanında kent estetiği her medeniyetin kendi kültürel değerlerine göre şekillenmektedir. Fakat medeniyetlerin kendi gelişim süreçlerinde kentlerine yükledikleri estetik değerler zaman içerisinde değişebilmektedir. Özellikle artan nüfus, teknolojiye yaşanan değişimler ve küreselleşme olgusu kent estetiğinin hızla değişmesine sebep olmaktadır. Bu kapsamda kentler tarihsel süreçte edindikleri estetik değerlerini zaman içerisinde koruyabilmekte, değiştirebilmekte veya yitirebilmektedirler. Konuyla ilgili olarak bu çalışmada, tarihsel süreçte değişen yapı çevrenin sergilediği estetik değer farklılıkları Altınoluk örneği üzerinden yorumlanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın fiziksel yapı çevresini oluşturan Altınoluk yapı çevresinin seçilme gerekçesi, bu yerleşim yerinin tespit edilebilir ve gözlemlenebilir nitelikte tarihi bir geçmişe ve fiziksel yapılaşmaya ev sahipliği yapmasındandır. Bu kapsamda bünyesinde hem sit alanı ile korunmuş tarihi mimariyi hem de turizmle birlikte inşa edilmiş modern mimariyi bir arada barındırmaktadır. Dolayısıyla

Altınoluk örneği üzerinden tarihsel süreçte aynı coğrafyada, aynı sosyo-kültürel yapı içerisinde ve aynı yönetim anlayışında kent estetiğinin değişimini değerlendirmek olası görülmüştür. Burada araştırma ile amaçlanan; Altınoluk'ta zaman içerisinde kentsel estetik değerlerin korunma, geliştirilme veya yitirme durumunu tespit etmektir. Bu kapsamda Altınoluk'ta ikamet eden ve bu yapıyı çevreyi tecrübe eden halka yönelik bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışma içerisinde şu temel sorulara yanıt aranmıştır;

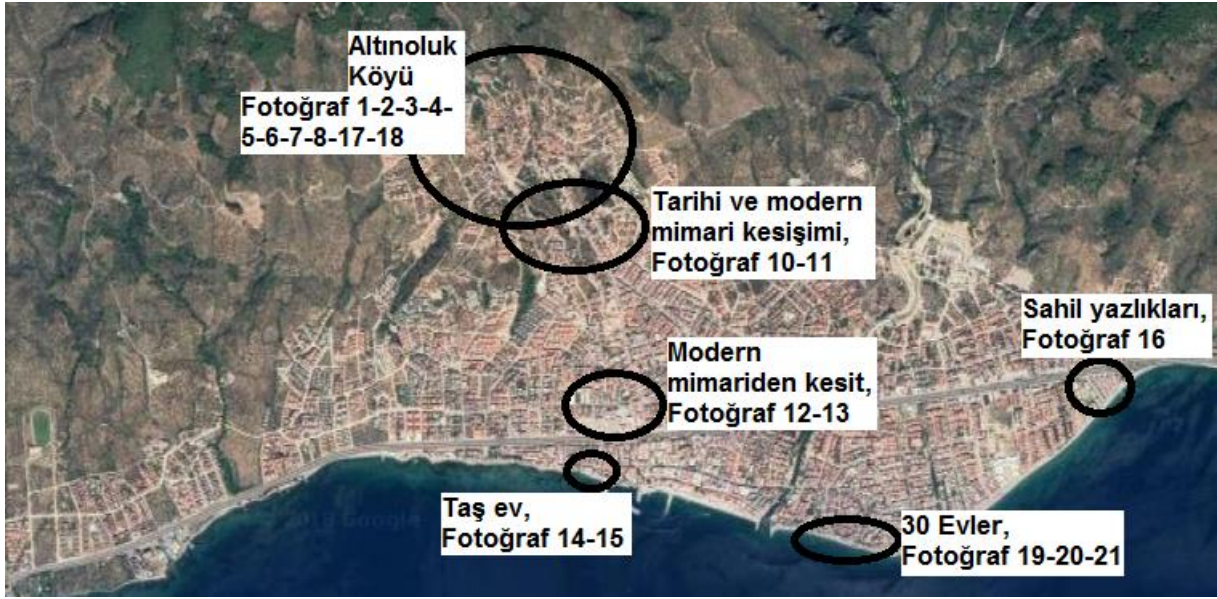
- Altınoluk'ta modern mimari, tarihi mimarinin estetik değerlerini yansıtmakta mıdır?
- Altınoluk halkına göre Altınoluk modern mimarisi estetik değerlere sahip midir?
- Altınoluk halkına göre Altınoluk tarihi mimarisi estetik değerlere sahip midir?
- Altınoluk halkına göre Altınoluk modern mimarisi mi daha estetik yoksa tarihi mimari mi?

ARAŞTIRMA ALANIYLA İLGİLİ TEMEL BİLGİLER

Altınoluk'un bilinen tarihsel geçmişi 1500'lü yıllara kadar uzanmaktadır. Bu dönemde yapılan sayımlar, Altınoluk'la ilgili ilk belgelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Fakat bu belgelerde Altınoluk ismi bulunmamaktadır. Bu yerleşim yerinin ilk ismi Papazlık olmakla birlikte, Altınoluk ismi 1928 yılında verilmiştir. Yerleşim yerinin önceki adının Papazlık olma sebebi bölgede yaşayan Rumlardır. Konum olarak İzmir – Çanakkale yolu üzerinde bulunan Altınoluk'un Edremit'e uzaklığı 25 km, Balıkesir'e uzaklığı 115 km, İzmir'e uzaklığı 225 km ve Çanakkale'ye uzaklığı 110 km'dir. Edremit Körfezi'nin sembol kentlerinden olan Altınoluk bir deniz kenarı yerleşim yeridir. Bu konumuyla Kazdağları ile deniz arasında yer almaktadır. Bitki örtüsü olarak yüksek oranda zeytin ağacını bünyesinde barındırmaktadır. Mevcut Altınoluk kent dokusunun kullanımda olan en eski yapılaşma kısmı (tarihi mimari) yerleşik halk tarafından köy olarak tanımlanmaktadır (Altınoluk Köyü) ve Kazdağları'nın eteğinde, denizden yaklaşık yüz metre yükseklikte imar edilmiştir. Rum nüfuslu bir Osmanlı yerleşim yeri olarak varlığını yüzyıllarca devam ettiren köy, önemli oranda Rum mimarisine ev sahipliği yaparken, Osmanlı mimarisinden de değerler ortaya koymaktadır. Tarihsel süreçte Rum nüfusu barındıran bu köy, 1920'lerdeki mübadele döneminde Rumların bir kısmının Yunanistan'a göç etmesi ve Yunanistan'dan da Türklerin gelmesiyle demografisinde değişim yaşamıştır. Bu değişim doğal olarak mimariye de yansımıştır. Tarihsel süreçte Altınoluk Köyünde şekillenen bu mimari günümüzde varlığını büyük oranda korumaktadır. Bu özelliğinden dolayı Altınoluk Köy mimarisi Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 1991 yılında kentsel sit alanı ilan edilmiştir. Altınoluk'un tarihi geçmişinin yanında coğrafi konumundan dolayı önemli bir turizm potansiyeli de bulunmaktadır. Özellikle 1960'lardan sonra turizm etkisiyle ikincil konutlara ev sahipliği yapmaya başlamasından dolayı, Kazdağları'nın eteğindeki tarihi Altınoluk Köyü'nden aşağı doğru, deniz kıyısına yayılacak şekilde kent büyümüştür. Günümüzde kış aylarında 20.000 nüfusu barındıran Altınoluk'ta yaz nüfusu 400.000'i geçmektedir (Sancak, 2013: 1-11).

ARAŞTIRMA ALANINDA KENTSEL ESTETİK ÜZERİNE BİR GÖZLEM

Altınoluk kent yerleşiminde tarihi ve modern mimari bir arada bulunmaktadır. Tarihi mimari sit alanı ilan edilmiş olan köy içerisinde bulunurken, modern mimari köy dışında kalan diğer yapıları çevrede bulunmaktadır (Şekil 1). Şekil 1'de ayrıca çalışmanın bu kısmında fotoğraflar üzerinden açıklanan kesitlerin konumları gösterilmektedir. Böylece söz konusu fotoğrafların kentin hangi noktasından elde edildikleri belirtilmiştir. Burada amaçlanan, somut bir görsel üzerinden açıklanabilecek olan kentsel estetiği olabildiğince okuyucuya sunmaktır. Bu kapsamda kentsel estetik üzerine yorum yapılabilecek nitelikte olan kesitler, kentin farklı noktalarından fotoğraflanarak derlenmiştir. Çalışma içerisinde fotoğraflar yorumlanırken, okuyucunun konuya hâkimiyetini arttırmak için alt başlıklar halinde yorumlanmıştır.

Şekil 1: Altınoluk Kent Yerleşimi Kaynak: (Google Maps)

Altınoluk Köyünden Kesitler

Köy mimarisinde 150 yıllık geçmişe sahip olan ve günümüzde hala kullanımda olan önemli bir Rum mimarisi hâkimiyeti bulunmaktadır. Bu tarihi yapıların birçoğu bugün varlıklarını devam ettirmelerinin yanında, hala kullanılmaktadırlar (Bkz. Fotoğraf 1 ve Fotoğraf 2).

Fotoğraf 1 ve Fotoğraf 2: Rum evleri Kaynak: (Yazarın Arşivi, 2019)

Fakat Osmanlı İmparatorluğu'nun da bir parçası olmuş olan Altınoluk'ta, doğal olarak Osmanlı mimarisinden geçmişi 150 yıl kadar eskiye dayanan eserler de varlıklarını sürdürmektedirler (Fotoğraf 3 ve 4). Dolayısıyla tarihi Altınoluk'ta günümüzde hem Rum mimarisinden hem de Osmanlı mimarisinden eserler bir arada bulunmaktadır.

Fotoğraf 3: Tarihi Konak **Kaynak:** (Yazarın Arşivi, 2019) **Fotoğraf 4:** 1891 tarihli cami **Kaynak:** (Yazarın Arşivi, 2019)

Bu birliktelik yapılar arasında bir bütünleşmeyi de beraberinde getirmiştir. Rum evleri zamanla tadilat görürken Osmanlı motiflerinden etkilenmişler; Osmanlı eserleri de Rum mimarisinden izlerle inşa edilmişlerdir. Bu özelliğinden dolayı tarihi Altınoluk Köyü, Osmanlı ve Rum mimarisinin bir sentezi olma özelliğini taşımaktadır. Özellikle mübadele döneminde Yunanistan'dan Türkiye'ye göçen halkın, Rum mimarisine göre inşa edilmiş yapılara yerleşmeleri ve zamanla bu evleri tamir ederken veya yeniden inşa ederken Osmanlı mimarisine uydurmaları bu konuda oldukça etkili olmuştur (**Fotoğraf 5**). Bu eserlerden en öne çıkanı tarihi Abdullah Efendi Konağı'dır. Konak, köyün papazına aitken ve Rum mimarisi ile inşa edilmişken, sonradan mübadele ile buraya gelen ve mülkün yeni sahibi olan Abdullah Efendi, konağa Osmanlı kimliği de kazandırmıştır (**Fotoğraf 6**).

Fotoğraf 5: Tarihi evler **Kaynak:** (Yazarın Arşivi, 2019) **Fotoğraf 6:** Abdullah Efendi Konağı **Kaynak:** (Yazarın Arşivi, 2019)

Günümüzde tarihi Altınoluk Köyü sit alanı hüviyetinde olduğundan dolayı, burada yeni inşa edilen yapıların bu tarihi dokuyu yansıtmaları zorunluluğu vardır. Dolayısıyla imar edilen hem yeni yapılar hem de tarihi yapılar birbirleriyle uyumlu bir görüntü ortaya koymaktadırlar (**Fotoğraf 7** ve **Fotoğraf 8**). Bu kapsamda sit alanı uygulamasının, tarihi dokunun korunmasında önemli bir imkân sağladığını söylemek mümkündür. Eğer bu sit alanı uygulaması olmasaydı, günümüz Türkiye'sinde tarihi yapıların son izleri de büyük ihtimalle silinmiş olabilirdi.

Fotoğraf 7: Tarihi ve yeni yapı **Kaynak:** (Yazarın Arşivi, 2019) **Fotoğraf 8:** Yeni imar edilmiş yapılar **Kaynak:** (Yazarın Arşivi, 2019)

Köy ile Modern Mimarinin Kesişiminden Kesitler

Altınoluk günümüzde hem bu tarihi sit alanı içerisinde olan kısmı, hem de bu sit alanının dışında kalan yeni mimariyle varlığını devam ettirmektedir. Özellikle 1960'lardan sonra Türkiye'de turizmin yükselişe geçmesi, Altınoluk'un da bir turizm kenti özelliği kazanmasını sağlamıştır. Fakat bu turizm süreci bir anda zeytinliklerin kesilmesine ve tarihi Altınoluk mimarisi ile örtüşmeyen yazlık konutların üretilmesine sebep olmuştur. Tarihi Altınoluk ile sonradan inşa edilen kısımlar günümüzde iç içe geçmiştir. Bu kapsamda iki ayrı kent kısmından söz etmek mümkün değildir. **Fotoğraf 9'**da Altınoluk genel bir perspektiften görülürken, işaretli alan kentin tarihi köy kısmını belirtmektedir.

Fotoğraf 9: Altınoluk **Kaynak:** (Tripinview)

Alt sahil kısmının geleneksel mimariden uzaklaşarak apartmanlaştığı dikkat çekmektedir. **Fotoğraf 10** ve **Fotoğraf 11'**de üst tarafta bulunan tarihi mimari ile alt tarafta bulunan modern mimarinin kesişimi görülmektedir. Burada tarihi mimari anlayışının ve estetik özelliklerin yeni yapılaşmada sürdürülmediği söylenebilir. Yeni mimariyle birlikte balkonlar ve pencereler büyümekte, yapılarda kat yüksekliği artmakta, binaların dış kaplamaları ve renkleri birbirleri ile farklılıklar sergilemektedir.

Fotoğraf 10 ve Fotoğraf 11: Tarihi ve modern mimari **Kaynak:** (Yazarın Arşivi, 2019)

Modern Mimariden Kesitler

Tarihi Altınoluk sit alanının dışına çıkıldığında, yeni yapılaşmada her bir yapının ayrı bir estetik değer sergileme gayretinde olduğu görülmektedir. Her binanın balkon yönü ve şekli, rengi, balkon boyu, pencere boyutları, balkonların kapatılmasında kullanılan malzemesi farklılık göstermektedir. Bu durum 1960'lerden sonra imar edilen birçok yapı için söz konusudur (Fotoğraf 12 ve Fotoğraf 13).

Fotoğraf 12 ve Fotoğraf 13: Modern mimariden kesit **Kaynak:** (Yazarın Arşivi, 2019)

Tarihi Yazlık Taş Evden Kesitler

Altınoluk'la ilgili dikkat çekici bir diğer mekân da yeni mimariye göre inşa edilen kent kısmında bulunan ve 1931 tarihli olup, döneminin son tarihi yapısı olma özelliğini taşıyan yazlık taş evdir (Fotoğraf 14 ve Fotoğraf 15). Bu tarihi ev, modern Altınoluk'un yazlık kısmındaki yeni mimari yapılar arasında tek tarihi yapı olarak varlığını sürdürmektedir. Yanındaki daha yeni tarihli yapılaşmaya rağmen, bu tarihi konak çok daha karakterli ve sanatsal bir imajla ön plana çıkmakta, çevresindeki yerleşimde en belirleyici öge olma görevini üstlenmektedir. Fakat bu tarihi yapıya rağmen, sonradan inşa edilen evlerin farklı mimari üslup ve malzemelerden üretilmeleri, kentin bu sahil kısmındaki estetik uyumun yitirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Böylece erken Cumhuriyet dönemi yazlık konut mimarisi Altınoluk sahil kısmında gelişimini sürdürememiştir.

Fotoğraf 14 ve Fotoğraf 15: 1931 tarihli yazlık taş ev **Kaynak:** (Yazarın Arşivi, 2019)

Sahil Yazlıklardan Kesit

Günümüzde Altınoluk'un alt kısımları, bir başka deyişle modern mimari ile inşa edilmiş kısımları; kentin tarihi dokusundan ayrı olarak apartmanlaşan bir anlayışı sergilemektedir. Bunun sonucunda da yüzlerce yıllık tarihi ve estetik değerleri günümüz mimarisinde görmek mümkün olmamakta, sıradan bir sahil ve tatil kasabası silüetinin ortaya çıktığı görülmektedir (Fotoğraf 16). Dolayısıyla kısıtlı bir zaman dilimi için Altınoluk'a gelenler veya sadece sahil kısmında zaman geçirenler; Altınoluk'un zengin tarihi ve kültürel geçmişinden haberdar olmadan buradan ayrılabilirler.

Fotoğraf 16: Altınoluk sahilinden bir görünüm **Kaynak:** (Çiçek Adası)

Sit Alanından (Köy) Kesitler

Bunun yanında Altınoluk tarihi sit mimarisi sürdürülebilirliği olan bir tarza sahiptir. Bu kapsamda sit alanı içerisinde yeni inşa edilen yapıların belirli kat yüksekliğini aşmadan cumbalı ve küçük pencere olmaları, tarihi estetik değerleri yansıtmalarını mümkün kılmaktadır. Her ne kadar bu yapıların ölçekleri büyüye de sahip oldukları mimari üslup onları Altınoluk tarihi köy mimarisinin bir parçası haline getirmektedir. Böylece sit alanı içerisinde birbirini tamamlayan yapılardan bir kent dokusu üretilebilmektedir (Fotoğraf 17 ve Fotoğraf 18).

Fotoğraf 17 ve Fotoğraf 18: Sit alanında yeni yapı **Kaynak:** (Yazarın Arşivi, 2019)

Fakat bu mimari anlayış sadece sit alanı ile sınırlı kalmış, kentin alt kısımlarına taşınmamıştır. Genel manada yeni inşa edilen yapıların birebir yüz yıl önceki mimari tarzı yansıtımları ve sürdürmeleri beklenen bir durum değildir. Her dönemde mevcut ihtiyaçlara göre yeni bir mimari üslubun benimsenmesi normal bir süreçtir. Fakat modern yapıların buldukları coğrafyanın tarihini ve kültürünü yansıtımları önemli bir kazanım olarak görülebilir. Böylece kentsel estetiğin yaratılması mümkün olabilmektedir.

30 Evlerden Kesitler

Belediyeler tarafından tarihi kentsel estetiğin göz ardı edilmesinin sonuçlarını, Altınoluk sahil kesiminde 30 Evler üzerinden somut bir şekilde görmek mümkündür. Birbirine bitişik iki üniteden ve toplamda 15 tek yapıdan oluşacak şekilde 1970 yılında inşa edilen 30 Evler, Edremit bölgesindeki kamu personelinin konut ihtiyacını karşılamak üzere kooperatif yöntemiyle üretilmiştir (Eren, 2007). Fotoğraf 19'da bu yapılardan bir tanesi orijinal özelliklerini korur halde görülmektedir. Bu yapıların mimari tarz olarak Altınoluk Köy mimarisinden etkilendikleri ve cumbalı imar edildikleri dikkat çekmektedir.

Fotoğraf 19: 30 Evler konutlarının günümüzde korunmuş hali **Kaynak:** (Yazarın Arşivi, 2019)

Fakat söz konusu yapılar zaman içerisinde geçirdikleri tadilat ve yeniden inşa sürecinde mimari özelliklerinden uzaklaşmışlardır ve Altınoluk Köy mimarisine olan bağlantılarını büyük ölçüde yitirmişlerdir. Bu durum Fotoğraf 20 ve 21'de görülmektedir. Belediye tarafından verilen yeni imar izinleri yapıların ölçeklerini, şekillerini ve estetik değerlerini değiştirmiştir. Bu evlerin yenilenen kısımları yeni bir mimari anlayışı da beraberinde getirmiştir.

Fotoğraf 20 ve Fotoğraf 21: Yeniden üretilmiş 30 Evler Kaynak: (Yazarın Arşivi, 2019)

ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Çalışma kapsamında, Altınoluk'ta tarihi ve modern yapılaşma arasında bir estetik değer farklığının olup olmadığını tespit etmek için, Altınoluk halkının görüşüne başvuran bir saha araştırması gerçekleştirilmiştir. Burada araştırma ile amaçlanan; Altınoluk'ta zaman içerisinde kentsel estetik değerlerin korunma, geliştirilme veya yitirilme durumunu tespit etmektir. Böylece aynı coğrafyada, aynı sosyo-kültürel yapı içerisinde ve aynı yönetim anlayışında zaman içerisinde değişen kentsel estetik değerler, o kenti kullanan halkın görüşlerine başvurularak ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırma yöntemi olarak tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli; geçmişte veya mevcutta var olan bir durumu betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Burada fiziksel ve sosyal konuların durumları oldukları şekilde tespit edilmeye çalışılmaktadır (Karasar, 2012: 77). Saha araştırması kapsamında Altınoluk halkının görüşlerini öğrenmek amacıyla anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anket formunun oluşturulmasında ve elde edilen verilerin çözümlenmesinde Tekel ve Aslan tarafından ortaya konulan çalışmadan yararlanılmıştır (Tekel ve Aslan, 2016). Fakat ilgili çalışmada kullanılan önermeler oldukları gibi buraya aktarılmamış, bu çalışma için yeniden düzenlenmişlerdir. Bu anket tekniğine göre katılımcılara 3 başlık altında birbirine zıt kavramlar verilmektedir ve katılımcıların bu zıt kavramlar arasında derecelendirme yapması istenmektedir. Örneğin Tablo 1'de verilen ölçütlerden "Çirkin-Güzel" ölçütü için katılımcılar "Çok Çirkin" için 1 puan, "Çirkin" için 2 puan, "Kararsızım" için 3 puan, "Güzel" için 4 puan ve "Çok Güzel" için 5 puan vermektedirler. Daha sonra ilgili sıfat çifti için verilen toplam puan, toplam katılımcı sayısına bölünerek ortalama değer elde edilmektedir. Soru sayısının çokluğu, kış mevsimine bağlı katılımcı sayısının azlığı ve anket uygulayıcısının sadece yazardan oluşmasından dolayı, anket uygulaması iki haftalık bir zaman dilimine yayılmak durumunda kalmıştır.

Tablo 1: Anketin Önermeleri		
Bıçimsel	Anlam	Değerlendirme
Dengesiz/Dengeli	Mantıksız/Mantıklı	Çirkin/Güzel
Uyumsuz/Uyumlu	Tanısız/Tanımlı	İtici/Çekici

Düzensiz/Düzenli	Eski/Yeni	Tuhaf/Hoş
Karmaşık/Sade	Sıradan/Özel	Kötü/İyi
Yaygın/Özgün	Yüzeysel/Derin	Keyifsiz/Keyifli
Durağan/Hareketli	Sembolik Değil/Sembolik	Geçici/Kalıcı

ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEM

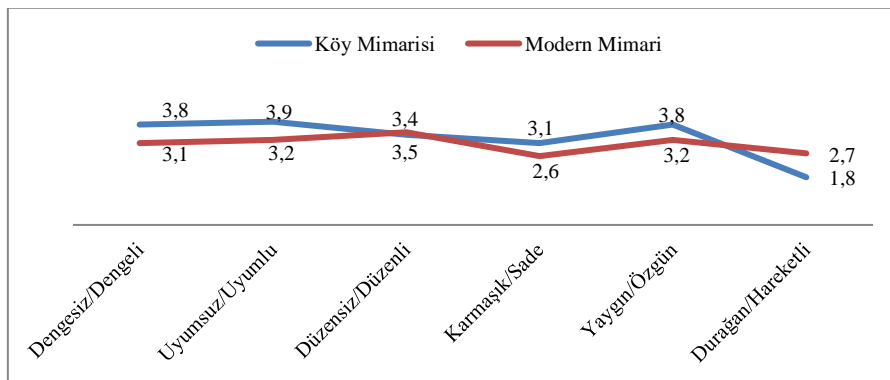
Araştırma evrenini Balıkesir iline bağlı Edremit ilçesinin bir mahallesi konumunda bulunan Altınoluk halkı oluşturmaktadır. Araştırma evrenine Altınoluk halkının seçilme gerekçesi; kentsel estetiğin o dokuyu tecrübe eden insanların bakış açısıyla da ölçülebileceğindedir. 2019 Şubat ayında gerçekleştirilen anket çalışması 347 kişiye uygulanmıştır. Anket sırasında rastgele örneklem yöntemi kullanılmış olup; örnekleme oluşturan katılımcıların demografik verileri **Tablo 2'**de gösterilmektedir. Anket kış ayında gerçekleştirildiği için, anket yapılan katılımcılar yaz mevsiminde turistik amaçlı gelen ziyaretçilerden ziyade, kışın Altınoluk'ta düzenli ikamet eden kişilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla katılımcıların hem köy mimarisini hem de modern yapılaşmayı tecrübe ettikleri varsayılmıştır.

Demografik Bilgiler		n	%	Demografik Bilgiler		n	%
Cinsiyet	Erkek	168	48,4	Meslek	Öğrenci	26	7,5
	Kadın	179	51,6		Ev Hanımı	41	11,8
Yaş	15-25	33	9,6	Memur	7	2	
	26-35	44	12,6	Esnaf	49	14,1	
	36-45	41	11,8	İşçi	16	4,6	
	46-55	101	29,1	Emekli	167	48,1	
	56-65	104	29,9	Diğer	41	11,8	
	66 ve üzeri	24	6,9	1 yıldan az	23	6,6	
Eğitim	İlkokul	67	19,3	1-10	92	26,5	
	Ortaokul	71	20,5	11-30	177	51	
	Lise	146	42,1	31-50	46	13,2	
	Ön Lisans	19	5,5	51 ve üzeri	9	2,6	
	Lisans ve Üstü	44	12,6				

Tablo 2'de gösterilen demografik verilere bakıldığında, kadın ve erkek oranları birbirlerine yakındır. Yaş bakımından en yoğun gurubu %59 ile 46-65 yaş arası oluşturmaktadır. Eğitim konusunda katılımcıların %60'ı en az lise ve üstü mezundur. Meslek bakımından çalışmaya katılanların %48,1'i emeklilerden oluşmaktadır. İkamet süresinde ise katılımcıların %66,8'i en azından 11 yıldır Altınoluk'ta yaşamaktadır.

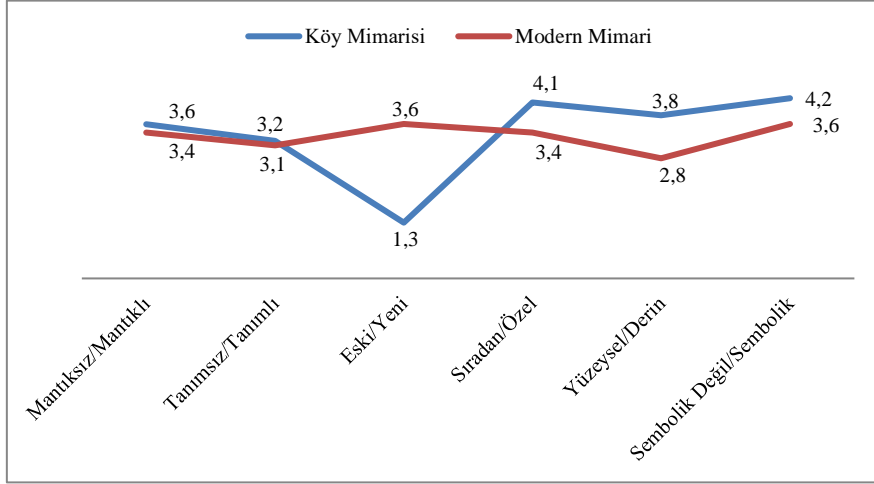
ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Çalışmanın bu kısmında anket yöntemi ile elde edilen veriler şekiller halinde açıklanmıştır. Üç farklı şekil ile derlenen verilerde, Altınoluk köy mimarisi ile modern mimarinin katılımcılarda oluşturduğu estetik değerler gösterilmektedir. İki farklı mimari çevre için aynı sınıflara verilen yanıtlar karşılaştırmalı olarak şekillerde görülebilmektedir. Böylece iki farklı yapı çevrenin estetik yönden birbirine karşılaştırılması mümkün olabilmektedir. Araştırma ile ulaşılan sonuçlar şu şekildedir (**Şekil 2**, **Şekil 3** ve **Şekil 4**);

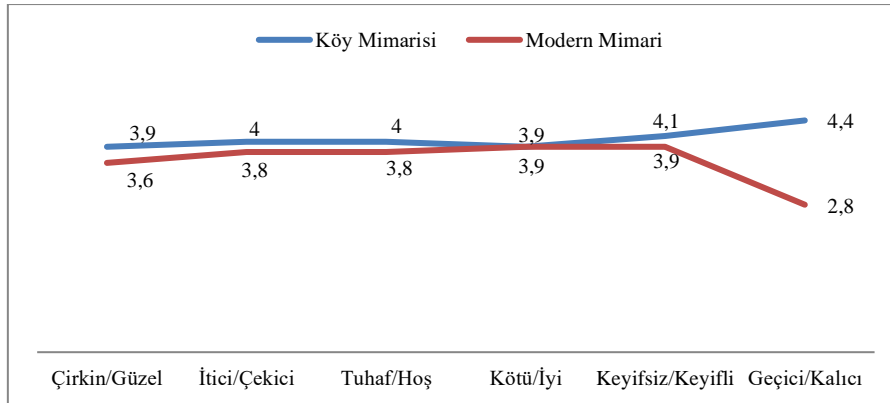
Şekil 2: Biçimsel Özelliklere Yönelik Önermeler

Çalışmaya katılanlar Altınoluk Köy mimarisini 3.8 ortalama değerinde dengeli, 3.9 ortalama değerinde uyumlu, 3.4 ortalama değerinde düzenli, 3.1 ortalama değerinde sade, 3.8 ortalama değerinde özgün ve 1.8 ortalama değerinde durağan bulmuştur. Katılımcılar Altınoluk modern mimarisini 3.1 ortalama değerinde dengeli, 3.2 ortalama değerinde uyumlu, 3.5 ortalama değerinde düzenli, 2.6 ortalama değerinde sade, 3.2 ortalama değerinde özgün ve 2.7 ortalama değerinde hareketli bulmuştur. Biçimsel özelliklere yönelik önermeler göstermektedir ki; Altınoluk Köy mimarisi ve modern mimari katılımcılar açısından dengeli, uyumlu, düzenli, sade ve özgün bulunmaktadır. Fakat Altınoluk Köy mimarisinin modern mimari karşısında daha dengeli, uyumlu, sade ve özgün görüldüğü de dikkat çekmektedir. Bunun yanında Altınoluk Köy mimarisi daha durağan değerlendirilirken, modern mimari daha hareketli değerlendirilmiştir.

Şekil 3: Anlama Yönelik Önermeler

Çalışmaya katılanlara göre Altınoluk Köy mimarisi 3.6 ortalama değerinde mantıklı, 3.2 ortalama değerinde tanımlı, 1.3 ortalama değerinde eski, 4.1 ortalama değerinde özel, 3.8 ortalama değerinde derin ve 4.2 ortalama değerinde sembolik görülmektedir. Modern mimari ise 3.4 ortalama değerinde mantıklı, 3.1 ortalama değerinde tanımlı, 3.6 ortalama değerinde yeni, 3.4 ortalama değerinde özel, 2.8 ortalama değerinde derin ve 3.6 ortalama değerinde sembolik görülmüştür. Anlamsal özelliklere yönelik önermeler göstermektedir ki; Altınoluk Köy mimarisi ve modern mimari katılımcılar açısından mantıklı, tanımlı, özel, derin ve sembolik görülmektedir. İlgili karşılaştırmada tarihi mimarinin modern mimarinin önünde değerlendirildiği de dikkat çekmektedir.

Şekil 4: Değerlendirmeye Yönelik Önermeler

Çalışmaya katılanlara göre Altınoluk Köy mimarisi 3.9 ortalama değerinde güzel, 4 ortalama değerinde çekici, 4 ortalama değerinde hoş, 3.9 ortalama değerinde iyi, 4.1 ortalama değerinde keyifli ve 4.4 ortalama değerinde kalıcı görülmektedir. Modern mimari ise 3.6 ortalama değerinde güzel, 3.8 ortalama değerinde çekici, 3.8 ortalama değerinde hoş, 3.9 ortalama değerinde iyi, 3.9 ortalama değerinde keyifli ve 2.8 ortalama değerinde kalıcı tanımlanmıştır. Değerlendirme özelliklerine yönelik önermeler göstermektedir ki; Altınoluk Köy mimarisi ve modern mimari katılımcılar açısından güzel, çekici, hoş, iyi, keyifli ve kalıcı görülmektedir. Fakat bu alanlarda tarihi mimarinin modern mimarinin önünde değerlendirildiği dikkat çekmektedir. Ayrıca tarihi mimari, modern mimari karşısında daha kalıcı olarak yorumlanmıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Kent estetiği insanların yaşadıkları kentten keyif almaları ve onu benimsemeleri için önemli bir bileşen olarak kabul edilebilir. Bu sayede insanların sanatsal ve kültürel yanlarını kente yansıtması mümkün olabilmektedir. Çalışmanın giriş bölümünde anlatıldığı şekliyle yerli ve yabancı literatürde yapılan çalışmalarda kent estetiği üzerine eserler mevcuttur. Fakat bu eserlerde genel olarak kent estetiğinin teorik olarak anlatıldığı veya iki farklı bağımsız kent dokusunun karşılaştırıldığı görülmektedir. Konuyla ilgili olarak bu çalışmada, Altınoluk kent dokusundaki tarihi ve modern yapılaşmanın kent estetiği bağlamında karşılaştırılmasına çalışılmıştır. Böylece aynı coğrafyada, aynı sosyo-kültürel yapı içerisinde ve aynı yönetim anlayışında zaman içerisinde değişen kentsel estetik yapı, o kenti kullanan halkın görüşlerine başvurularak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Burada araştırma ile amaçlanan Altınoluk'ta zaman içerisinde kentsel estetik değerlerin korunma, geliştirilme veya yitirilme durumunu tespit etmektir. Bu kapsamda yapılı çevrede ikamet eden halka yönelik gerçekleştirilen anket araştırması göstermektedir ki; Altınoluk'ta modern mimari de tarihi mimari de kendine göre estetik değerlere sahiptir. Altınoluk modern mimarisinin beş katı aşmayacak şekilde imar edilmesi, caddelerin geniş olması, yapıların bahçelerle çevrili olması, yoğun bir ağaç nüfusunun bulunması, deniz ve dağ arasında konumlanmış olması, geniş balkonlu olarak yazlık kullanımına elverişli olması gibi etmenler modern mimarinin estetik görülmesini sağlamış olabilir. Ayrıca emekli kenti özelliği taşıyan Altınoluk'a dışardan istekli göç geldiği için, bu emekli nüfus Altınoluk mimari yapısını beğenerek Altınoluk'ta yaşamayı tercih ettiğinden, kent genel olarak estetik değerlendirilmiş olabilir. Bunun yanında tarihi mimariyi oluşturan köy mimarisinin de sit alanı içerisinde korunması ve kendi bünyesinde bir uyum sergilemesi, tarihi mimarinin estetik görülmesini sağlamış olabilir. Fakat araştırma sonucunda tarihi mimarinin kentsel estetik bağlamında az farkla da olsa modern mimarinin önünde değerlendirildiği görülmüştür. Bu değerlendirmeye göre tarihi mimari modern mimari karşısında daha dengeli, uyumlu, sade, özgün, mantıklı, tanımlı, özel, derin, sembolik, güzel, çekici, hoş, keyifli ve kalıcıdır. Konuyla ilgili olarak temel tespit şu şekilde yapılabilir; modern mimari kendi açısından estetik değerlere sahip olsa da modern mimarinin tarihi estetik değerlere bağlı kalınarak imar edilmesi, kentleşme açısından dikkate alınması gereken önemli unsurlardan birisidir. Aksi halde kentler modernleşirken, insanlardan "uzaklaşabilmektedirler". Bu yargıya çalışmada yer alan anket sonucunda varılabilmektedir. Araştırmada görüldüğü üzere Altınoluk modern mimarisi her ne kadar kendi açısından estetik kabul edilse de kent estetiği bağlamında tarihi mimarinin gerisinde kalmıştır. Bunun sonucunda da insanların sanatsal yönünü daha az yansıtan bir kent dokusu ortaya çıkmıştır.

Konuya daha detaylı bakılacak olursa, [Akyüz \(2016\)](#), İstanbul ve Edinburgh üzerine yaptığı kentsel estetik karşılaştırmasında, Edinburgh'ta tarihi ve modern yapılaşmanın bir arada bulunduğunu, bununla birlikte Edinburgh'ta yeni inşa edilen yapıların tarihi mimariye uygun şekilde imar edildiğini, dolayısıyla yeni mimari ile tarihi mimarinin kentsel estetiği bir bütün olarak yansıttığını belirtmiştir. Fakat bu çalışmada ortaya çıkan tabloya göre Altınoluk'ta yeni imar edilen yapılaşmanın tarihi mimarinin özelliklerini yansıtmadığı görülmektedir. Bunun sonucunda da modern mimarinin estetik değerleri halk tarafından daha zayıf görülmektedir. [Can \(2012\)](#) çalışmasında kentlinin sahip olduğu kültürün kent kimliğini meydana getirdiğini ve kent kimliğinin de mimariyi şekillendirdiğini belirtmiştir. Söz konusu tespit bu çalışma nezdinde karşılaştırılan Altınoluk modern ve tarihi yapılaşmasında görülebilmektedir. Zaman içerisinde Altınoluk'ta yazlık kullanım amacıyla ikincil konut edinmeyi amaçlayan yeni bir sosyal yapı ortaya çıkmıştır ve bu sosyal yapıya bağlı gelişen yeni mimari, tarihi mimariden farklılaşmıştır. Bu kapsamda [Sternberg \(1991\)](#)'in çalışmasında zamanın ve ihtiyaçların kent estetiğini şekillendirdiğini belirttiği gibi, Altınoluk'ta da içinde bulunulan zamana ve ihtiyaçlara göre kentsel estetik şekillenmiştir.

[Çelik ve Açıköz \(2008\)](#)'ün Bartın örneği üzerinden vurguladıkları şekliyle, tarihi kentlerde yeni yapılaşmanın tarihin izlerinden uzaklaşarak gelişim göstermesi, beraberinde kentsel estetik kayıpları da getirmektedir. Söz konusu sonuca bu çalışmada da ulaşılmıştır. Altınoluk'ta insanlar yeni yapılaşmada tarihi dokunun karakteristik özelliklerinin korunmamasını kentsel estetikten geriye gidiz olarak değerlendirmişlerdir. Bu durum, [Porteous \(1996\)](#)'un estetik değer yaratmanın geleneksel kent tasarımlarında bir hedef olduğunu dile getirmesiyle açıklanabilmektedir. Altınoluk'ta geleneksel kentsel tasarım yöntemlerine göre imar edilen tarihi mimari, kent estetiği bağlamında modern mimarinin önünde değerlendirilmiştir. Bu kapsamda yeni mimarinin estetik açıdan tarihi mimarinin gerisinde değerlendirilmesinin sebebi, kentin tarihi fiziksel ve sosyal bileşenlerinin kentin gelecekteki estetik yapısı olduğunu belirten [Berleant \(1986\)](#)'ın söyleminin aksine hareket edilmesindedir. Altınoluk örneğinde görüleceği üzere modern yapılaşmada tarihten izlerin terk edilmesi bir estetik kayıp meydana getirmektedir.

Tüm bu değerlendirmeler göz önüne alındığında, başta kentleri imar etme sorumluluğundaki belediyeler olmak üzere, ilgili kamu idarelerinin kent estetiğini dikkate alarak çalışmalar gerçekleştirmeleri önemli bir konu olarak kabul edilebilir. Fakat burada sadece tarihi estetik değerlere bağlı kalınması bir zorunluluk olarak algılanmamalıdır. Yeni üretilen kent mimarisinin de kendisine özel estetik değerleri olabilir. Burada önemli olan husus; kentleşme sürecinde kentsel estetik kazanımlardan geriye gidilmemesi, kentin gelişimi sırasında estetik değerlerinin de geliştirilebilmesidir.

EXTENDED ABSTRACT

THE PROTECTION OR LOOSING OF URBAN AESTHETIC VALUES DURING URBANIZATION: AN AESTHETIC COMPARISON BY THE VIEW OF CITIZENS

INTRODUCTION

According to Keleş, urbanization is increase in numbers and scales of cities including social, cultural and economic dimensions (Keleş, 1995: 1). According to Erinç, the urban aesthetics is the first step in the perception of urbanization (Erinç, 1997: 58). According to these two approaches, the concepts of urbanization and urban aesthetics are two elements that complement each other. Through these aesthetic values, people perceive and adopt cities. On the basis of aesthetics, it is appropriate to the sense of beauty (Türk Dil Kurumu, 2019). Therefore, the city image, which is beautiful for human beings, is also considered aesthetic. The aesthetic judgment that indicates whether the city carries an aesthetic value is a positive or negative judgment which assigns an aesthetic value to a substance. The aesthetic feature of an element which is considered to exhibit aesthetic value is any feature that has aesthetic value (Budd, 2008: 18). In this context, urban aesthetic is not a concept that can only be described as beautiful or not beautiful. Every element in the city has an aesthetic value.

Studies on urban aesthetics have been conducted in local and foreign literature. Rezaifar and Türk (2018) state that architectural aesthetics is only related to the physical properties of buildings, and that urban aesthetics is more widespread in urban scale. In his study, Lehtinen (2019) states that urban aesthetics comes from environmental aesthetics and that its roots are in architectural theory. On the subject, Ghomeshi and Jusan (2013) state that environmental aesthetics focuses on how to give pleasure to our senses. Can (2012) states that geographic and cultural structure shape urban architecture. Akyüz (2016) states that urban aesthetics can occur in planned cities and cities with urban aesthetics are also planned cities. In his study, Çubuk (2003) states that the existence of urban aesthetics in the city could be by rational land use and could not come out arbitrarily. Çelik and Açıksoz (2008) point out that the preservation of traditional (historical) texture is a determinant in the urban aesthetics. Tekel and Aslan (2016) state that objects which are seen by the society as aesthetics, contribute to the formation of social memory. Martinidis (2011) state in his study that urban aesthetics play an important role in reflecting and shaping national identity. In his study, Berleant (1986) states that the historical, physical and social components of the city are clues for the future aesthetic structure of the city. Sternberg (1991), states that the time and needs are two important factors that shape urban aesthetics.

In general, there are two basic physical dimensions that reveal the aesthetics of the city. The first is the natural environment consisting of geology and topography; climate, vegetation, water elements, mountains, elevations, plains and angles. The second is the rate, symmetry, color, material, shape, texture, road, pavement, square, garden, park, urban furniture, sculptures and the like used to construct the artificial environment built by the human hand (Erşen, 2014: 2). Therefore, in order to talk about urban aesthetics, these two environments must be in harmony with each other. Evaluation of all these aesthetic approaches is also an important issue. The places that constitute the city in urban aesthetics have two values as formal (physical) and symbolic (imaginary). Formal items; forms, ratio, scale, complexity, color, lighting, shading, order, hierarchy, inter-space interaction, contradiction and innovation components. Symbolic aesthetics are dependent on the meanings that people attach to structures according to their own experiences and perspectives. In this context, there may be differences in aesthetic evaluation among individuals (Nasar, 1994: 382-394).

About the subject in this study, it is tried to interpret the aesthetic value differences displayed by the changing environment in the historical process. Altınoluk was chosen as the research area. The reason for the selection of Altınoluk built environment is; this settlement has a historical and physical structure that is detectable and observable. In this context, it has both historical architecture and modern architecture in it's built environment. Within this scope, a survey was conducted to the people who live in Altınoluk and experience this built environment.

AN OBSERVATION ON URBAN AESTHETIC IN THE RESEARCH AREA

Known historical past of Altinoluk dates back to 1500s. The location of Altinoluk's distance to Edremit is 25 km, distance to Balıkesir is 115 km, distance to Izmir is 225 km and distance to Çanakkale is 110 km. In the historical process, this village, which had a Greek population, experienced a change in its demography with the migration of some Greeks to Greece and the arrival of Turks from Greece during the 1920s population exchange. This change is naturally reflected in architecture as well. This architecture, which was shaped in Altinoluk Village in the historical process, maintains its existence nowadays. Altinoluk has a significant tourism potential due to its geographical location. Especially since the 1960s, due to the tourism the city grew from the historical Altinoluk Village to the coast (Sancak, 2013: 1-11) (Figure 1).

The architecture of the village is dominated by Greek architecture. Many of these historical buildings which date back to 150 years ago are still in use today (Photograph 1 and 2). However, in Altinoluk, which has been a part of the Ottoman Empire, the works of Ottoman architecture, which date back to 150 years are still present (Photograph 3 and 4). Because of this feature, the historical Altinoluk Village is a synthesis of Ottoman and Greek architecture. Today, Altinoluk continues to exist both within this historical site and with its new architecture. The historical Altinoluk and the modern buildings are intertwined. In this context, it is not possible to talk about two separate parts of the city. While Altinoluk is seen from a general perspective, the marked area indicates the historical village part of the city (Photograph 9). It is noteworthy that the lower part of the city has moved away from the traditional architecture. Photo 10 and 11 show the intersection of the historical architecture at the top and the modern architecture at the bottom. Here, it can be said that historical architecture and aesthetic features are not maintained in the new construction. With the new architecture, the balconies and windows are growing, the floor height increases in the buildings and the exterior coatings and colors of the buildings show differences with each other. Outside of the historical Altinoluk, it is seen that each building has a different aesthetic value in the new constructions (Photograph 12 and 13). It is possible to see that historical aesthetic values are not maintained in the new architecture. While the historical buildings were being renewed, their modern forms lost their historical aesthetic values (Photograph 20 and 21).

THE AIM AND METHOD OF THE RESEARCH

Within the scope of the study, in order to determine whether there is an esthetic value difference between historical and modern construction in Altinoluk, a field research was applied to the people of Altinoluk. The aim of the research is to determine the protection, development or loss of urban aesthetic values in Altinoluk. Within the scope of the field research, the survey technique was used to learn the views of the people of Altinoluk. Tekel and Aslan's work was used to form the questionnaire and to analyze the obtained data (Tekel ve Aslan, 2016). According to this survey technique, participants are given the opposite concepts under 3 headings and the participants were asked to rank among these opposite concepts. For example for the Ugly-Beautiful criteria, the participants gave 1 point for the Very Ugly, 2 points for the Ugly, 3 points for the Undecided, 4 points for the Beautiful and 5 points for the Very Beautiful. Then the total score given for the related adjective pair is divided by the total number of participants and the average value is obtained. The adjectives used in the study are shown in Table 1. Demographic data of the participants are shown in Table 2.

FINDINGS OF RESEARCH

According to the results of the propositions for formal characteristics, the participants in the study found Altinoluk village architecture is balanced at 3.8 average value, harmonious at 3.9 average value, steady at 3.4 average value, simple at 3.1 average value, unique at 3.8 average value and stable at 1.8 average value. The participants found that Altinoluk modern architecture is balanced in the average value of 3.1, harmonious at 3.2 average value, steady at 3.5 average value, simple at 2.6 average value, unique at 3.2 average value and active at 2.7 average value (Figure 2).

According to the results of the propositions for meaning characteristics, the participants in the study found Altinoluk village architecture is sensible at 3.6 average value, defined at 3.2 average value, old at 1.3 average value, particular at 4.1 average value, deep at 3.8 average value and symbolic at 4.2 average value. The participants found that Altinoluk modern architecture is sensible at 3.4 average value, defined at 3.1 average value, new at 3.6 average value, particular at 3.4 average value, deep at 2.8 average value and symbolic at 3.6 average value (Figure 3).

According to the results of the propositions for evaluation characteristics, the participants in the study found Altinoluk village architecture is beautiful at 3.9 average value, attractive at 4 average value, nice at 4 average value, good at 3.9 average value, pleasant at 4.1 average value and permanently at 4.4 average value. Modern architecture is beautiful at

3.6 average value, attractive at 3.8 average value, nice at 3.8 average value, good at 3.9 average value, pleasant at 3.9 average value and permanently at 2.8 average value (Figure 4).

CONCLUSION

Urban aesthetics can be an important component for people to enjoy and embrace the city they live in. In this way, it is possible for people to reflect their artistic and cultural aspects to the city. According to the research conducted on Altınoluk, there has been a negative development in urban aesthetics. Although the modern architecture of Altınoluk is seen as aesthetic, the historical architecture is in front of modern architecture in terms of aesthetic value. Considering all these evaluations, it can be considered as an important subject that the relevant public administrations, especially the municipalities which are responsible for the development of cities should take into account the aesthetics of the city.

Kaynakça / References

- Aksu, L. E. (2010). *Yerel yönetimlerde ulaşım ve kent estetiği ilişkisi: Eminönü Meydanı ve çevresindeki ulaşım sistemi öğeleri üzerine bir değerlendirme*. (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul).
- Akyüz, E. (2016). Kentsel estetik: Edinburgh ve İstanbul örneği. *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, (7), 176-186.
- Belediye Kanunu, (2005, 3 Temmuz). *Resmi Gazete*, 20 Mayıs 2018 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Belediye ve Bağlı, (2007, 22 Şubat). Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelik, *Resmi Gazete*, 20 Mayıs 2018 tarihinde, <http://www.mevzuat.gov.tr> adresinden edinilmiştir.
- Berleant, A. (1986). Cultivating an urban aesthetic. *Diogenes*, 34(136), 1-18.
- Budd, M. (2008). Aesthetic essence. R. Shusterman ve A. Tomlin (Ed.). *Aesthetic experience* içinde (ss. 17-31). New York: Routledge.
- Can, A. (2012). A comparison of two cities and their two main streets: İstiklal Caddesi and Kartner Strasse. *Öneri*, 10(37), 139-150.
- Çelik, D. & Açıksoz, S. (2008). Tarihi kentlerde kent estetiği kaybı: Bartın örneği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 10(14), 57-65.
- Çiçek Adası. (2019). 22 Ocak 2019 tarihinde https://d2wzo7c7pkz5upz.cloudfront.net/photos2/20150623_27-02_TR_CicekAdasi-TR_Kayalar/TSS/27-02_SIDE_IMG_7443.jpg, adresinden edinilmiştir.
- Çubuk, M. (2003). Kent estetiğinin, kentsel tasarım yaklaşımında, anlam sorunu ve estetik kurulları üzerine. *Tasarım + Kuram*, 2(3), 1-15.
- Eren, Ş. G. (2007). Kıyı gelişimine hassas bir yapı dizisi – 30 Evler/Altınoluk. *Planlama*, 1, 15-28.
- Eriç, S. (1997). Bir estetik olgu olarak kentleşmek kentileşmek. *Anadolu Sanat*, 7, 57-65.
- Erşen, A. E. (2014). Kent estetik kurulları kavramı ve Kırklareli'nin kentsel kalitesinin artırılmasına olası etkileri. 22 Ocak 2019 tarihinde <http://acikerisim.kirklareli.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/20.500.11857/367/UPAD-2014.pdf?sequence=1>, adresinden edinilmiştir.
- Ghomeshi, M. & Jusan, M. M. (2013). Investigating different aesthetic preferences between architects and non-architects in residential Façade Designs. *Indoor and Built Environment*, 22(6), 952-964.
- Google Maps. (2019). 18 Ocak 2019 tarihinde www.maps.google.com, adresinden edinilmiştir.
- İmar Kanunu, (1985, 3 Mayıs). *Resmi Gazete* (Sayı: 18749). 18 Ocak 2019 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3194.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Keleş, R. (1995). Kentleşme ve Türkçe. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 6, 1-5.
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (1983, 21 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 18113). 18 Ocak 2019 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Lehtinen, S. (2019). New public monuments: Urban art and everyday aesthetic experience. *Open Philosophy*, 2, 30-38.
- Martinidis, V. H. (2011). Urban aesthetics and national identity: the refashioning of Eastern Mediterranean cities between 1900 and 1940. *Planning Perspectives*, 26(2), 153-182
- Mattila, H. (2002). Aesthetic justice and urban planning: Who ought to have the right to design cities?. *GeoJournal*, (58), 131-138.
- Nasar, J. (1994). Urban design aesthetics: the evaluative qualities of building exteriors. *Environment and Behavior*, 26(3), 377-401.
- Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği (2017, 3 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 30113). 18 Ocak 2019 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.23722&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch> adresinden edinilmiştir.
- Porteous, D. (1996). *Environmental Aesthetics*. New York: Routledge.
- Rezafar, A. & Türk, S. S. (2018). Urban design factors involved in the aesthetic assesment of newly built environments and their incorporation into legislation: The case of İstanbul. *Urbani Izziv*, 29(2), 83-95.

- Sancak, I. Ö. (2013). *Altınoluk çam mahallesi kentsel sit alanında geleneksel doku ve Siraodalar Sokakları için koruma yaklaşımı*. (Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul).
- Scheidegger, T. (2013). Architectural visualizations as promoters of urban aestheticization. A visual culture approach, O. Pachenkov (Eds.). *Urban public space: facing the challenges of mobility and aestheticization* içinde (ss. 61-76). Frankfurt: PL.
- Sternberg, R. (1991). The urban aesthetic in comparative perspective. *Proceedings-AAG middle states division*, (24), 70-79.
- Tekel, A. & Aslan, S. (2016). Estetik refah kavramı bağlamında Ankara Esenboğa ve Konya kent giriş kapılarının değerlendirilmesi. *Planlama*, 26(1), 32-39.
- Tripinview. (2019). 16 Ocak 2019 tarihinde <https://www.tripinview.com/presentation?id=1076508&lang=tr&layer=overview>, adresinden edinilmiştir.
- Türk Dil Kurumu, (2019). 14 Ocak 2019 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c6bd3c8d641d7.46009339, adresinden edinilmiştir.